

Світлана Анатоліївна АЧКАСОВА

к.е.н., доцент, Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7233-0189>

e-mail: achksvet@gmail.com

ВПЛИВ РИЗИК-ОРІЄНТОВАНОЇ СИСТЕМИ НАКОПИЧУВАЛЬНОГО ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНУ БЕЗПЕКУ ДЕРЖАВИ

Змодельовано сценарії розвитку соціально-економічної безпеки держави. Визначено, що сценарій прискореного розвитку має більш імовірнісний характер в оцінюванні впливу запровадження інструментів ризик-орієнтованої системи накопичувального пенсійного забезпечення, зокрема: використання інструментарію для ідентифікації та формування профілю ризиків діяльності суб'єктів накопичувального пенсійного забезпечення; використання критеріїв ризик-орієнтованого складу напрямів інвестування пенсійних активів у сфері накопичувального пенсійного забезпечення; використання FINTECH, REGTECH у сфері накопичувального пенсійного забезпечення; використання фінансової медіації у сфері накопичувального пенсійного забезпечення; встановлення загальних вимог до показників діяльності суб'єктів накопичувального пенсійного забезпечення, зокрема фінансового моніторингу; запровадження внутрішньої системи управління ризиками за діяльністю суб'єктів накопичувального пенсійного забезпечення у сфері накопичувального пенсійного забезпечення.

Ключові слова: ризик-орієнтована система накопичувального пенсійного забезпечення, сценарії розвитку, соціально-економічна безпека

ВСТУП

Впровадження ризик-орієнтованого підходу є актуальним питанням для впровадження в різних сферах діяльності, що підтверджується «Програмою стимулювання економіки для подолання наслідків COVID-19: «Економічне відновлення» 2020, що є додатком до Державної програми стимулювання економіки для подолання негативних наслідків, спричинених обмежувальними заходами стосовно запобігання виникненню й поширенню гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, на 2020-2022 рр. [6].

Отже, питання впливу системи накопичувального пенсійного забезпечення, яка буде базуватись на переході до нагляду на основі оцінювання та управління ризиками, зокрема ризик-орієнтованого державного нагляду на соціально-економічну безпеку держави є актуальним та сучасним.

МЕТА статті – оцінювання впливу ризик-орієнтованої системи накопичувального пенсійного забезпечення на соціально-економічну безпеку держави.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Для оцінювання впливу інструментів ризик-орієнтованої системи накопичувального пенсійного забезпечення на соціально-економічну безпеку держави використано метод аналізу ієрархій Т. Сааті.

РЕЗУЛЬТАТИ

І. Д'яконова зазначає, що ризик-орієнтований нагляд спрямований на виявлення закономірностей у виникненні небезпек, визначення ланцюга взаємозв'язків між ризиками, оцінювання взаємозалежності між подіями у ланцюзі, визначення факторів, задіяних у ланцюгах розвитку ризиків [3].

Відповідно до Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення»

№ 2179 від 05.12.2019 [5] за діяльністю суб'єктів первинного фінансового моніторингу, зокрема суб'єктами системи накопичувального пенсійного забезпечення, запроваджується ризик-орієнтований підхід, що передбачає визначення (виявлення), оцінювання (переоцінювання) та розуміння ризиків легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму та/або фінансування розповсюдження зброї масового знищення, а також вжиття відповідних заходів з управління ризиками у спосіб та в обсязі, що забезпечують мінімізацію таких ризиків залежно від їх рівня [5], що відповідає діяльності недержавних пенсійних фондів, страхових компаній зі страхування життя та банків, компаній з управління активами та інших суб'єктів у системі накопичувального пенсійного забезпечення.

Саме тому ризик-орієнтована система накопичувального пенсійного забезпечення – це система, яка базується на змішаних складниках (системі загальнообов'язкового накопичувального пенсійного забезпечення, системі недержавного пенсійного забезпечення) та засадах (загальнообов'язкових та добровільних) накопичення коштів учасників цієї системи, ґрунтується на ризик-орієнтованому регулюванні та нагляді, що передбачає визначення, оцінювання та в подальшому переоцінювання, а також вжиття відповідних заходів для управління ризиками у спосіб та в обсязі, що забезпечують мінімізацію таких ризиків [1].

Ґрунтовне дослідження з узагальнення етапів формування (побудови) систем загалом запропоновано О. Вейцем, який на основі аналізу кількості, послідовності та змісту етапів, що запропоновано різними авторами, виділив такі етапи формування (побудови) систем [2]: аналіз діючої системи (4 згадування про етап); оцінювання діючої системи (3 згадування про етап); оцінювання факторів та обмежень функціонування та розвитку системи (10 згадувань про етап); визначення (призначення елементів, структури, функцій, організації системи) (7 згадувань про етап); аналіз

(призначення, елементи, структури, функції, організації системи (10 згадувань про етап); вивчення вимог і стандартів (5 згадувань про етап); формування робочої групи (3 згадування про етап); оцінювання процесів і діяльності суб'єкта – власника системи (8 згадувань про етап); формування плану розроблення та впровадження системи (6 згадувань про етап); проектування (розроблення) (9 згадувань про етап); підготовка регламентуючих документів (6 згадувань про етап); інтеграція з метасистемою (9 згадувань про етап); тестування (7 згадувань про етап); реалізація плану / впровадження (13 згадувань про етап); супровід (8 згадувань про етап); проведення аудиту / моніторинг (6 згадувань про етап) [2].

Відповідно до наведених вище етапів формування (побудови) систем [2] найбільш часто згадуваними є такі, враховуючи послідовність реалізації: оцінювання факторів та обмежень функціонування та розвитку системи (10 згадувань про етап), аналіз (призначення, елементи, структури, функції, організації системи (10 згадувань про етап), проектування (розроблення) (9 згадувань про етап); інтеграція з метасистемою (9 згадувань про етап); реалізація плану (впровадження) (13 згадувань про етап). Саме ці етапи є доцільними у формуванні ризик-орієнтованої системи накопичувального пенсійного забезпечення, інструменти формування якої потребують обґрунтування.

Використано метод аналізу ієрархій Т. Саати [4] для

Таблиця 1 – Пріоритетність визначення впливу запровадження інструментів ризик-орієнтованої системи накопичувального пенсійного забезпечення на сценарії розвитку соціально-економічної безпеки держави

Інструменти та сценарії розвитку	Використання інструментарію для ідентифікації та формування профілю ризиків діяльності суб'єктів накопичувального пенсійного забезпечення	Використання критеріїв ризик-орієнтованого складу напрямів інвестування пенсійних активів у сфері накопичувального пенсійного забезпечення	Використання FinTech, RegTech у сфері накопичувального пенсійного забезпечення	Використання фінансової медіації у сфері накопичувального пенсійного забезпечення	Встановлення загальних вимог до показників діяльності суб'єктів накопичувального пенсійного забезпечення, зокрема фінансового моніторингу	Запровадження внутрішньої системи управління ризиками за діяльністю суб'єктів накопичувального пенсійного забезпечення у сфері накопичувального пенсійного забезпечення	Пріоритетність за коефіцієнтом вагомості
	0,295	0,073	0,054	0,134	0,166	0,278	
Прискореного розвитку	0,583	0,527	0,506	0,516	0,527	0,538	0,544
Без змін	0,281	0,333	0,379	0,359	0,333	0,298	0,314
Гальмування	0,136	0,140	0,114	0,125	0,140	0,164	0,142

Результати табл. 1 свідчать, що найбільшу пріоритетність мають 3 інструменти: використання інструментарію для ідентифікації та формування профілю ризиків діяльності суб'єктів накопичувального пенсійного забезпечення – 1 місце (0,295), запровадження внутрішньої системи управління ризиками за діяльністю суб'єктів накопичувального пенсійного забезпечення у сфері накопичувального пенсійного забезпечення – 2 місце (0,278); встановлення загальних вимог до показників діяльності суб'єктів накопичувального пенсійного забезпечення, зокрема фінансового моніторингу – 3 місце (0,166).

ВИСНОВКИ

Проведено експеримент з оцінювання впливу впро-

визначення впливу запровадження інструментів ризик-орієнтованої системи накопичувального пенсійного забезпечення на сценарії розвитку соціально-економічної безпеки держави.

Для запровадження ризик-орієнтованої системи накопичувального пенсійного забезпечення запропоновано такі інструменти:

використання інструментарію для ідентифікації та формування профілю ризиків діяльності суб'єктів накопичувального пенсійного забезпечення;

використання критеріїв ризик-орієнтованого складу напрямів інвестування пенсійних активів у сфері накопичувального пенсійного забезпечення;

використання FINTECH, REGTECH у сфері накопичувального пенсійного забезпечення;

використання фінансової медіації у сфері накопичувального пенсійного забезпечення;

встановлення загальних вимог до показників діяльності суб'єктів накопичувального пенсійного забезпечення, зокрема фінансового моніторингу;

запровадження внутрішньої системи управління ризиками за діяльністю суб'єктів накопичувального пенсійного забезпечення у сфері накопичувального пенсійного забезпечення.

Пріоритетність впливу запровадження інструментів ризик-орієнтованої системи накопичувального пенсійного забезпечення на сценарії розвитку соціально-економічної безпеки держави наведено у табл. 1.

вадження інструментів ризик-орієнтованої системи накопичувального пенсійного забезпечення, зокрема: використання критеріїв ризик-орієнтованого складу напрямів інвестування пенсійних активів у сфері накопичувального пенсійного забезпечення; використання FINTECH, REGTECH у сфері накопичувального пенсійного забезпечення; використання фінансової медіації у сфері накопичувального пенсійного забезпечення; встановлення загальних вимог до показників діяльності суб'єктів накопичувального пенсійного забезпечення, зокрема фінансового моніторингу; запровадження внутрішньої системи управління ризиками за діяльністю суб'єктів накопичувального пенсійного забезпечення у сфері накопичувального пенсійного забезпечення. У моделюванні розвитку соціально-еко-

номічної безпеки держави визначено, що прискорений сценарій прискороного розвитку має більш ймовірніший характер (його пріоритетність становить 0,544).

Список використаних джерел

1. Ачкасова С.А. Обґрунтування доцільності запровадження внутрішньої системи управління ризиками суб'єктів накопичувального пенсійного забезпечення. *Сучасні тенденції стійкого фінансово-економічного розвитку та механізми їх реалізації в глобальному вимірі: монографія* / Т.М. Болгар та ін. Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля, 2020. С. 46–53.
2. Вейц О. Система запобігання та протидії легалізації доходів клієнтів банку в Україні: проблеми формування та структуризації. *Wschodnioeuropejskie Czasopismo Naukowe (East European Scientific Journal)*. 2019. № 5 (45). С. 13-21.
3. Д'яконова І. Методологічні засади розвитку банківського нагляду на базі системної організації банківської діяльності: автореф. дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.08 / Державний вищий навчальний заклад «Українська академія банківської справи Національного банку України». Суми, 2008. 36 с.
4. Лямец В.И., Тевяшев А.Д. Системный анализ: Вводный курс. Харьков: ХНУРЭ, 2004. 448 с.
5. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: Закон України від 05.12.2019 р., № 2179. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=66949
6. Програма стимулювання економіки для подолання наслідків covid-19: «Економічне відновлення», 2020. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/uryad-zatverdiv-z-dopracyuvannyam-programu-stimulyvannya-ekonomiki-dlya-podolannya-naslidkiv-epidemiyi-covid-19>

References

1. Achkasova S.A. Substantiation of expediency of introduction of internal system of risk management of subjects of accumulative pension provision. *Modern tendencies of sustainable financial and economic development and mechanisms of their realization in the global dimension: monograph* / T.M. Bolgar, et.al. Dnipro: Alfred Nobel University, 2020. pp. 46–53. (in Ukrainian).
2. Veits O. The system of prevention and counteraction to legalization of income of bank customers in Ukraine: problems of formation and structuring. *Wschodnioeuropejskie Czasopismo Naukowe (East European Scientific Journal)*. 2019. № 5 (45). pp. 13-21. (in Ukrainian).
3. Diakonova I. Methodological principles of development of banking supervision on the basis of system organization of banking activity: *author's abstract. ... Doctor of economic sciences: 08.00.08* / State Higher Educational Institution "Ukrainian Academy of Banking of the National Bank of Ukraine". Sumy, 2008. 36 p. (in Ukrainian).
4. Lyamets V.I., Tevyashev A.D. Systems analysis: Introductory course. Kharkov: KhNURE, 2004. 448 p. (in Russian).
5. On prevention and counteraction to legalization (laundering) of proceeds from crime, financing of terrorism and financing of proliferation of weapons of mass destruction: Law of Ukraine of 05.12.2019, № 2179. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=66949 (in Ukrainian).
6. Program to stimulate the economy to overcome the consequences of covid-19: "Economic Recovery", 2020. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/uryad-zatverdiv-z-dopracyuvannyam-programu-stimulyvannya-ekonomiki-dlya-podolannya-naslidkiv-epidemiyi-covid-19>. (in Ukrainian).

Svitlana ACHKASOVA

PhD in Economics, Associate Professor, Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7233-0189>

e-mail: achksvet@gmail.com

THE INFLUENCE OF THE RISK-ORIENTED SYSTEM OF FUNDED PENSION PROVISION ON THE SOCIO-ECONOMIC SECURITY OF THE STATE

Introduction. The implementation of a risk-oriented approach is an important issue for implementation in various fields.

The purpose of the paper is to assess the impact of the risk-oriented system of funded pension provision on the socio-economic security of the state.

The method of analysis of T. Saati's hierarchies was used to assess the impact of the instruments of the risk-oriented system of accumulative pension provision on the socio-economic security of the state.

Results. The highest priority is given to 3 instruments: use of tools for identification and formation of risk profile of accumulative pension entities – 1st place (0,295), introduction of internal risk management system for funded pension entities in the field of funded pension provision – 2nd place (0,278); establishment of general requirements to the performance indicators of the subjects of accumulative pension provision, in particular financial monitoring – 3rd place (0,166).

Conclusion. Scenarios for the development of socio-economic security of the state are modeled. It is determined that the scenario of accelerated development is more probable in assessing the impact of instruments for implementing a risk-oriented system of funded pension provision, in particular: use of tools for identification and formation of a risk profile of the activities of the subjects of the accumulative pension provision; use the criteria of risk-oriented composition of investment areas of pension assets in the field of funded pension provision; use of FINTECH, REGTECH in the field of funded pension provision; use of financial mediation in the field of funded pension provision; establishment of general requirements to the performance indicators of the subjects of funded pension provision, in particular financial monitoring; introduction of an internal risk management system for the activities of the subjects of the funded pension provision in the sphere of the funded pension provision.

Keywords: risk-oriented system of funded pension provision, development scenarios, socio-economic security